

PROCHÁZKY OSTRAVOU

KROK ZA KROKEM
ULICEMI MĚSTA

PETR LEXA PŘENDÍK

Procházky Ostravou

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Petr Lexa Přendík
Procházky Ostravou – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2021

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Petr Lexa Přendík

Procházky Ostravou

Krok za krokem ulicemi města

 GPRESS

⦿ Úvodní slovo

Ostrava? – Mame tam kominuv, kuřu všelijakího, modreho, zeleneho, failoveho, černeho, kajjake barvy. To jak se podíva na Ostravu z dalky, tuž tajak by viděl namalovany obraz. (...) A roztahana je ta Ostrava, dy sednětě na tramvaj, tuž jedětě pul dňa a to ešče jedětě tramvajem, jak tež dybystě šel pěšo, to bystě musel ze dvě noci přenocovat. (...) Dybystě cely svět přešli, jak stě něviděli Ostravu, tuž stě něviděli nic!

(Josef Filgas, 1938)

Ostrava, jedno z největších měst v České republice, se již třetí dekadou stává nejzeleňším městem naší země. Ty tam jsou doly, vítkovické vysoké pece a desítky kominů. Ostrava je dnes perspektivním městem, které se stalo metropolí severní Moravy nabízející široké kulturní, sportovní a univerzitní využití. Někdejší černé město prodělalo od roku 1989 bouřlivý vývoj a transformaci a stalo se známé v celé střední Evropě. Možná právě proto vyšla v posledním desetiletí celá řada knižních průvodců, které mají zájemce seznámit se zajímavostmi našeho vskutku rozlehlého města. Téměř všechny průvodce vedou návštěvníky po stopách zdejšího hornictví, po ulicích centra města a po hlavních městských jádrech.

Průvodce, kterého právě otevíráte, se snaží vymanit z klasických turistických okruhů. Spíše než na městská centra se soustředí na jejich periferie, případně na okrajové části centrálních oblastí. Okruhy vás často zavedou na samou hranici města, ale také do srdce Ostravy, kde naleznete překvapivý klid. Jedna z tras vás pak seznámí se středem města, ovšem z netypického pohledu kavárenských výloh.

Ze sedmi vybraných ostravských vycházek se budete v knize šestkrát procházet po moravské části města. Výjimku zde tvoří procházka **Svinovem**, který leží již ve Slezsku a vypravuje nebývalý rozvoj zapadlé dědinky, jež se díky zdejší železniční stanici začala nebývale rozvíjet a během jednoho století byla povýšena na město. Sousední **Nová Ves** vás zase překvapí svým klidem a venkovským vzhledem, ač se budete toulat přímo ve středu Ostravy. Kdo by tušil, že srdce Ostravy sestává z polí, luk, rybníků a jedné z nejstarších sakrálních památek a nejstarší dřeviny v Ostravě? Relaxovat budete také při procházce **Proskovicemi** v jižní části města, kde naleznete vstupní bránu do malebné CHKO Poodří. Také nedaleká **Nová Bělá** vás snad zaujme svým venkovským charakterem i (ne)obyčejnými příběhy. Při vycházce Hrabůvkou poznáte reprezentativní **Jubilejní kolonii** z let 1921–1950, která je vůbec nejkrásnější dělnickou kolonií ostravsko-karvinského revíru. Je to dělnické sídliště, nebo už zámecký areál? Stopy dávné minulosti naleznete při putování historickým centrem **Zábřehu nad Odrou**, kde se dochoval soubor všech historických staveb – zámku, radnice, kostela či fojtství. Objevíte zde skutečný ostrov minulosti uprostřed panelového sídliště. Budete-li mít čas si jen tak někde posedět a přitom poznat příběh plný elegance i rozmarů, vydejte se za vůní **moravskoostravských kaváren**. Vycházková trasa vás povede po stopách nejvýznamnějších kavárenských podniků v centru Ostravy a doporučí vám návštěvu některých současných kaváren.

Na začátku každého okruhu naleznete mapku se zaznačenými body, u nichž se

budeme postupně zastavovat. Trasa není závazná, povedou-li vás kroky do nějaké boční uličky, tím lépe. V úvodu textu nechybí vždy zmínka o časové náročnosti, délce trasy či informace o otevírací době objektů. Samotné texty jsou doplněny často i historickými vyobrazeními, za jejichž publikování patří dík

ostravským archivům a zejména Zdeňku Wludykovi, sběrateli pohlednic staré Ostravy, který průvodci dal patřičný punc minulých časů.

Nezbývá, než se vyznat: Kdybych se měl narodit ještě jednou, ať je to v Ostravě!

Petr Lexa Přendík

Obsah

Svinov:

Příběh vsi, která byla díky dopravě povýšena na město 10

Historické okénko	13	Lví silou	20
Stanice Ostrava-Svinov. Expres číslo...	14	Ani katolíci nepřišli zkrátka	20
Od parního vlaku k tramvaji	15	Obecná škola.	22
Ještě jedna dráha	15	Kamenná sýpka – nejstarší památká Svinova	23
Oskar Hulschinsky a jeho válcovna	16	Od lihovaru k lihovaru	23
Kolonie válcovny trub (1892–1907)	17	Vilém Grauer a jeho lihovar	24
Když město zasáhne válka	18	Důl Jan Šverma II	24
Národní církev a funkcionalismus . .	19	Oáza klidu	24

Proskovice:

Kde dějiny Ostravy poklidně plynou . . 26

Kde začít?	29	Na cestě poslední	36
Okénko do historie.	29	Voda svěcená i kohoutková	37
Škola	31	Otočme se k točně autobusů.	37
Ke kostelu sv. Floriána	31	Budoucnost v současnosti	38
A zase ten Florián!	32	Kde se točilo mlýnské kolo.	40
Kříž s balustrádou.	33	Kuňkaliště	41
Hasičská zbrojnice.	34	Závěrem o vodním hospodářství	41
Sokolovna	35		

Z Nové Bělé do Mitrovic 44

Odkud začít?	47	Hostinec napříč pěti staletími	48
------------------------	----	--	----

Když Laudon stavěl šance	53	Z Mitrovic směrem k dálnici	57
Jak JZD zmařilo životy	54	Kaple dálnicí zastíněná	57
Dráha mezi městy?	55	Jak zpět?	58
Mitrovice Josefa Antonína Františka Mitrovského	56		

Zábřeh nad Odrou: Historická zástavba mezi panelovým sídlištěm60

Dějiny v kostce	64	Na cestě poslední	72
Zkrocená Odra	64	Když se fojtství promění na hostinec a televizní studio	73
Když se z ruiny stane kulturní památká	65	Husův sbor podobný rádiu.	74
Od dřeva ke kameni	67	Jak se ze školy stal hostinec	75
Nejstarší český zvon	68	Komárek – nikoliv hmyz, ale tramvaj	77
Pískovcový kříž	68	Důlní činnost v Zábřehu	78
Škola, fara, bydlení	69	Kaple jako připomínka neštěstí	79
K patronu hasičů	69	U měšťanky	80
Symbol zážitků	70	Sýkorova vila pro učitele	81
Čtvrtá obecná škola	71	Je čas se loučit	81
Anna Hrabowsky-sche Kapellenstiftung	71		

Nová Ves: Klidný venkov ve středu velkoměsta82

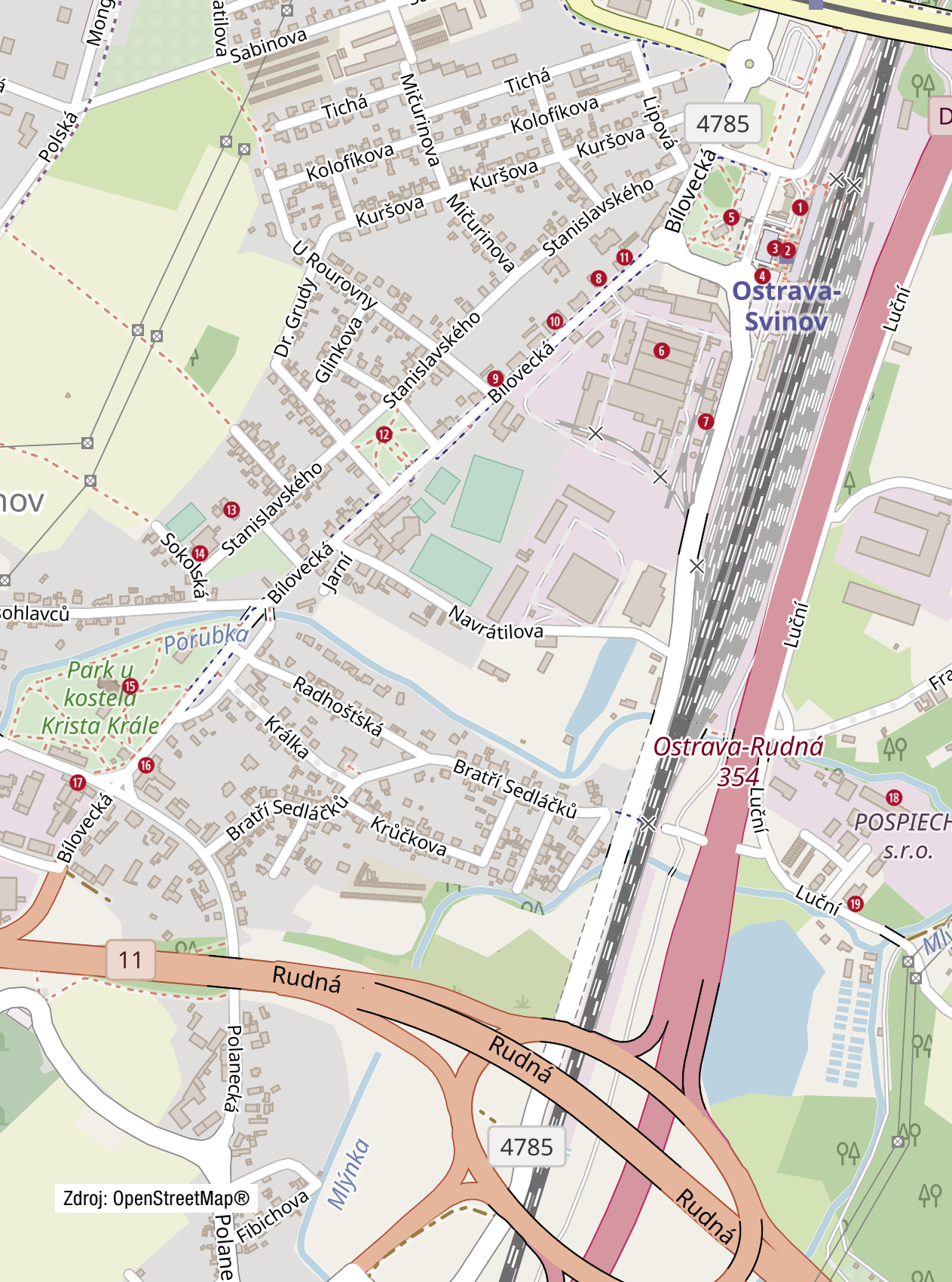
K historii	85	Pozůstatky železniční dráhy Svinov – Vítkovice.	91
Voda základ života!	86	Na statku	92
Když se škola a kulturní dům přesunou po kolejnicích	87	Polní cestou	92
Říšská silnice	87	Kostel U Hrubků aneb Co pamatuje nejstarší lípa v Ostravě	93
V myslí vlast, v paži sílu	88	Hospodářský dvůr olomoucké kapituly	95
Kde se pivo pije, tam.	88	Kde šplouchají kapři	96
Hasičská zbrojnice.	89	Světlo na konci tunelu	96
Osudný 7. červenec 1997	90		
Výstavní hostinec	90		

Jubilejní kolonie v Hrabůvce: Prvorepubliková sídlištní perla Ostravska98

Nejstarší domy závodní kolonie . .	103	Vlastenecký heimatbaustil!	111
Přichází Ernst Kerner	104	Poválečné finále – pátá etapa (1947–1950)	111
Druhá stavební etapa	104	Úderník	112
Knihovna s čítárnou	105	Spolková činnost	113
Jubilejní podle jubilea.	106	Česká školka a harmonika.	114
Čistota – půl zdraví.	106	Lékařská ambulance	114
Čech versus Němec	107	Ve dvorech	115
František Novák a jeho cesta k RAF.	107	Ze školky knihovna	115
Kernerův rukopis	108	Lokalka, komárek, elinka = tramvaj	116
Třetí etapa aneb Jak stavět?	110	Význam kolonie.	116

Za vůní moravskoostravských kaváren 118

Z historie kavárenských podniků	122	De l'Europe – Opera	130
Lahodný nápoj v Ostravě	122	Americký sen v kavárně hotelu Palace	131
Krásná vyhlídka!	123	Elektra – božská prvorepubliková kavárna.	133
Zpět k nejstarším „pre-kavámám“.	124	Od Austrie k Fénixi (zatím nepovstal z popela)	134
Minikino kavárna.	124	Savoy.	136
Central/Astoria	124	Orient.	137
Union	126	Od kavárny Edison přes Adriu po Arco.	138
International	127	Někdy lépe než doma.	138
Kterak Praha porazila Habsburky.	127	Resumé nad šálkem černé kávy.	139
Když Kristián řádl	128		
Royal	129		

4785

Ostrava-Svinov

Ostrava-Rudná

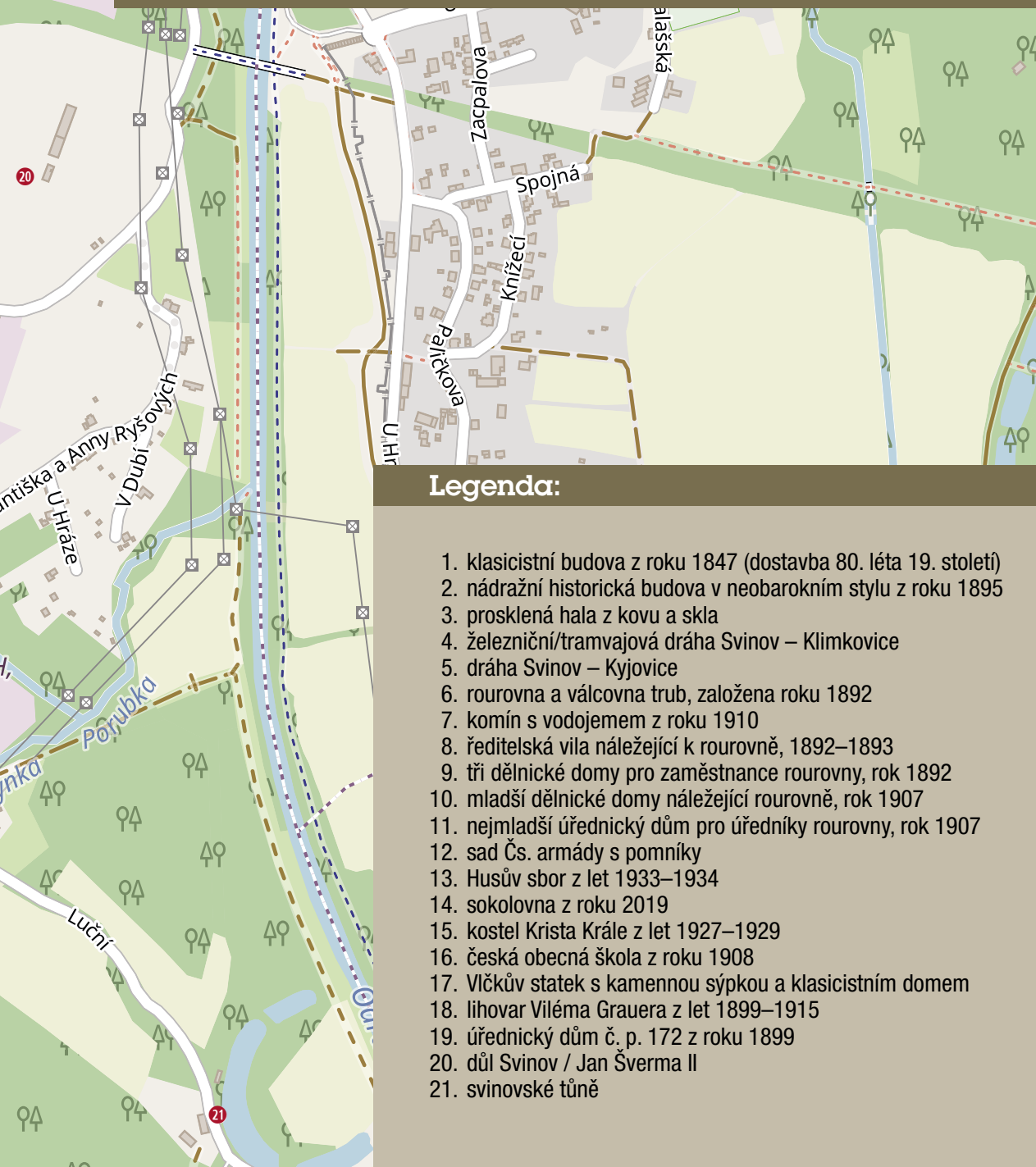
354

11

4785

Zdroj: OpenStreetMap®

❖ Svinov: Příběh vsi, která byla díky dopravě povýšena na město

Legenda:

1. klasicistní budova z roku 1847 (dostavba 80. léta 19. století)
2. nádražní historická budova v neobarokním stylu z roku 1895
3. prosklená hala z kovu a skla
4. železniční/tramvajová dráha Svinov – Klimkovice
5. dráha Svinov – Kyjovice
6. rourvna a válcovna trub, založena roku 1892
7. komín s vodojemem z roku 1910
8. ředitelská vila náležející k rouravně, 1892–1893
9. tři dělnické domy pro zaměstnance rourvny, rok 1892
10. mladší dělnické domy náležející rouravně, rok 1907
11. nejmladší úřednický dům pro úředníky rourvny, rok 1907
12. sad Čs. armády s pomníky
13. Husův sbor z let 1933–1934
14. sokolovna z roku 2019
15. kostel Krista Krále z let 1927–1929
16. česká obecná škola z roku 1908
17. Vlčkův statek s kamennou sýpkou a klasicistním domem
18. lihovar Viléma Grauera z let 1899–1915
19. úřednický dům č. p. 172 z roku 1899
20. důl Svinov / Jan Šverma II
21. svinovské tůňě

*Sloupořadí přístřešku
na opavském nástupišti nádraží
Ostrava-Svinov. Foto: © Petr Lexa
Přendík*

⦿ Svinov

Příběh vsi, která byla díky dopravě povýšena na město Procházka Svinovem překvapí až romantickými místy, o nichž většina lidí ani neví, neboť považují Svinov pouze za přestupní uzel.

Dějiny Svinova mají svůj počátek v roce 1265, kdy olomoucký biskup Bruno ze Schauenburku zmiňuje ves Schonebrunne ve vlastnictví cisterciáckého kláštera ve Velehradě, jemuž náležely rozsáhlé majetky na severní Moravě a ve Slezsku. Z pramenů 13. století rovněž vystupuje český ekvivalentní název Svinov. Po mnoho staletí byl Svinov rozdělen (až) mezi tři vlastníky. Přítrž této rozpolcenosti učinil roku 1612 Jan starší z rodu Vlčků, který patrně netušil, že jeho rod bude v rámci klimkovického panství držet Svinov až do zániku vrchnostenské správy v polovině 19. století.

Historické okénko

Právě v polovině 19. století ve Svinově zastavily první parní vlaky na novém nádraží Severní dráhy Ferdinandovy. Zrovna železnice vlila dosud čisté zemědělskému Svinovu krev do žil. Brzy zde vznikly rozsáhlé továrny,

Základní informace:	
Délka procházky:	4 km
Začátek:	před nádražní budovou Ostrava-Svinov
Konec:	svinovské tůně, ulice Luční
Otevírací hodiny objektů:	<ul style="list-style-type: none">• staniční budova Ostrava-Svinov Peterkova 132 nonstop denně• Husův sbor Stanislavského 46 otevřen při bohoslužbách (každou neděli v 10.15 hod.)• kostel Krista Krále Bílovecká 548/50 v době konání mší (úterý, čtvrtek, pátek od 17.30 hod.; středa a sobota v 7.00 hod., neděle 8.00 a 10.00 hod.)

dělnické kolonie, učiněn byl také pokus o založení uhelného dolu. Již v meziválečném období byl Svinov povýšen na město a ze slezské dědinky u Odry se stala známá oblast. Město však brzy zažilo několik zvrátů: vystěhování českého obyvatelstva po mnichovské konferenci, začlenění do sudetské župy,

období 2. světové války a osvobozovací boje, které způsobily katastrofální následky. V roce 1957 se stal Svinov součástí města Ostravy. Od těch časů přišel o část své někdejší krásy a většina obyvatel města jej dnes zná jen z pohledu Svinovských mostů a železniční stanice. Málo známý je Svinov „za nádražím“. A právě do těchto mnohdy malebných míst se vydáme.

Stanice Ostrava-Svinov. Expres číslo...

Tuto hlášku určitě uslyšíte během prohlídky nádražní budovy, u níž naše vycházka začíná. Prohlédněte si prosklenou halu příjemně navazující na historickou výpravní budovu. Z té nás bude zajímat nižší severní část, která stojí nejbliže svinovským mostům, proto k ní přejděte.

Dne 1. května 1847 zastavil ve Svinově první vlak na budované Severní dráze Ferdinandově, která měla propojit Vídeň s Krakovem. Tehdy zde stála pouze **klasicistní budova 1**, u níž právě stojíte. Vypadala však trochu jinak, měla jen pět středových oken, dvě boční okenní osy po obou stranách stavby byly k nejstarší části přistavěny až v 80. letech 19. století, kdy význam stanice výrazně narostl.

Druhá **historická budova v neobarokním stylu 2** postavená podle plánů Hartwiga Fischla byla uvedena do provozu roku 1895. Můžete ji obejít ze strany nástupiště. Opavské nástupiště bylo roku 1895 propojeno s prostorem před staniční budovou přístřeškem. Povšimněte si, že zastřešení stojí na originálních litinových sloupcích z konce 19. století, které byly zhotoveny v Těšíně.

Víte, že...

... svinovské nádraží bylo propojeno železnicí s Opavou roku 1855?

Svinovské nádraží s neobarokní budovou ve 20. letech 20. století.

Foto: © Sbirka Zdeňka Wludyky

Nová neobarokní budova odpovídala tehdejšímu modernímu pojetí železniční stanice s veškerým zázemím. Na jižním konci je historická budova ukončena menším objektem, kde se původně nacházely toalety a pokladny pro dělníky, aby nerušili „vyšší společnost“ ve výpravní budově, v níž nechyběla ani reprezentativní restaurace. Vejděte do hlavní budovy a obdivujte krásu jejich interiérů, které byly při rekonstrukci v letech 2004–2006 uvedeny do původní podoby. Originálního zde však není nic, v 80. letech 20. století byla stanice „modernizována“ a vše, co vidíte, je pouhou replikou. Je až s podivem, že ve 20. století budova několikrát ušla plánované demolici. Ač stavba není kulturní památkou, veřejnost jí za památku považuje.

Pokračujte do **nové haly z kovu a skla 3**. Ing. arch. Václav Filandr ji navrhl decentně tak, aby nestránila krásu původní budovy, která neměla dostatečnou kapacitu pro počet cestujících ve 21. století. Až si vše prohlédnete, vyjděte z haly bočním vchodem na jižní straně, kde stojí cihlový dům.